

ORTAK KÜLTÜREL MİRASIMIZ

Tarihî varlık: Geçmiş uygarlıklardan günümüze kadar ulaşan; din, bilim, düşünce, sanat, edebiyat, mimari gibi alanlarda ortaya konan eserlere **tarihî varlık** denir.

- ❖ Tarihî varlıklar, doğal varlıkların aksine insanlar tarafından yapılmıştır. Tarihî varlıklar; **tarihî mekânlar**, **tarihî eserler** ve **tarihî nesneler** olarak gruplandırılır.

Tarihî mekân: Geçmişte yaşamış insanlara ait kalıntıların ve izlerin bulunduğu alanlara **tarihî mekân** denir.

- ❖ Eski yerleşim yerleridir, ibadet merkezleri, mezarlıklar, savaş alanları gibi yerler tarihî mekânlar arasında yer alır.

Örneğin Tarihî Yarımada, Efes Antik Kenti önemli tarihî mekânlardandır

Tarihî Eser: Geçmiş zamanlarda askerlik, eğitim, konaklama, ulaşım gibi amaçlar ve ekonomik nedenlerle inşa edilen yapılara **tarihî eser** denir.

Örneğin Topkapı Sarayı, Tarihî Yarımada'da bulunan önemli tarihî eserlerden biridir.

Tarihî Nesne: Geçmişten günümüze kalan eşya, silah, takı, heykel ve resimlere **tarihî nesne** oluşturur.

Örneğin Topkapı Sarayı'nda sergilenen **Kaşıklı Elması** tarihî nesnelerdendir.

- **UNESCO [Yunesko (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu)],** dünya genelinde farklı kültürlerle ait birçok kültürel miras ögesi belirleyerek, bu ögeleri insanlığın ortak mirası olarak görmekte ve bunların korunması için çalışmalar yürütmektedir.
- Korunması gereken kültürel miras ögelerini hazırladığı ve belirli aralıklarla güncellediği Dünya Mirası Listesi'nde yayımlamaktadır.
- Türkiye, UNESCO'ya 4 Kasım 1946'da katılmıştır.
- UNESCO, kültürel mirası **somut** ve **somut olmayan** olarak sınıflandırmıştır.

- **UNESCO** Dünya Mirası Listesi'nde **972 somut** ve **730 somut olmayan** öge bulunmaktadır.

Bazı Somut Kültürel Miras Ögelerimiz

- Göreme Millî Parkı ve Kapadokya (Nevşehir) 1985 (Karma Miras Alanı)
- Hattuşa: Hitit Başkenti (Çorum) 1986
- Nemrut Dağı (Adıyaman) 1987
- Truva Arkeolojik Alanı (Çanakkale) 1998
- Efes (İzmir) 2015 15. Ani Arkeolojik Alanı (Kars) 2016
- Göbekli Tepe (Şanlıurfa) 2018
- Arslantepe Höyüğü (Malatya) 2021

Bazı Somut Olmayan Kültürel Miras Ögelerimiz

- Mevlevi Sema Törenleri (2008)
- Nevruz Bayramı
- Türk Kahvesi ve Geleneği (2013)
- Ebru, Türk Kağıt Süsleme Sanatı (2014)
- Geleneksel Çini Sanatı (2016)
- Minyatür Sanatı (Azerbaycan, İran ve Özbekistan ile Ortak Dosya) (2020)

Koruma Altına Alınması Gereken Somut Olmayan Kültürel Miras Ögelerimiz

- ıslık Dili (Kuş dili) (2017)
- Geleneksel Ahlat Taş İşçiliği (2022)
- Zeytin Yetiştiriciliği ile İlgili Geleneksel Bilgi, Yöntem ve Uygulamalar (2023)
- ❖ **UNESCO**, Dünya Mirası Listesi'nde yer alan ögelerin bakım ve onarımı için bir bütçe oluşturup bu ögeleri takibe almaktadır.
- ❖ Ülkemizdeki kültürel miras ögelerinin korunmasında ise **T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı Vakıflar Genel Müdürlüğü ile Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü** sorumludur.
- ❖ Bunların yanı sıra **valilikler, yerel yönetimler** ve **sivil toplum kuruluşları** da bu konuda bazı görev ve sorumluluklara sahiptir.

ANADOLU'NUN İLK YERLEŞİM YERLERİNDE SOSYAL HAYAT

- Birçok medeniyet, tarih boyunca çeşitli amaçlarla kullanılmak üzere ay veya güneş yılına göre takvim yapmıştır.
- Günümüzde kullandığımız miladi takvim, başlangıç olarak Hz. İsa'nın doğumunu almıştır. Hz. İsa'nın doğduğu güne **milat** denir. Hz. İsa'nın doğumundan önceki tarihler **milattan önce**, doğumundan sonraki tarihler ise **milattan sonra** olarak tanımlanmıştır.
- Geçmişte yaşanan önemli olay veya sonuçları sıralarken tarih şeridi üzerinde gösteririz.
- Tarih şeritlerinde yaşanan olayın tarihi, milattan sonra ise günümüze doğru tarihi ifade eden sayı büyürken yaşanan olay milattan önce olduğunda tarihi ifade eden sayı günümüzden uzaklaştıkça büyümektedir.
- ❖ 2000'li yıllarda olduğumuz düşünüldüğünde Göbeklitepe'nin günümüzden 12.000 yıl önce kullanıldığı söylenebilir. Aşağıda Anadolu'nun ilk yerleşim yerleri olan **Göbeklitepe (MÖ 10000), Çayönü (MÖ 8200), Çatalhöyük (MÖ 7500) ve Hacılar (MÖ 7000)** tarih şeridi üzerinde gösterilmiştir
- İnsanlar, üretim yapmaya başlamadan önce yüzyıllarca **avcı ve toplayıcı** olarak yaşamışlardır.
- Beslenme ihtiyaçlarını karşılamak için çevrelerindeki hazır bitkileri, meyveleri toplamışlar; avlanmışlar ve doğal kaynaklardan yararlanmışlardır.
- Yiyecek ve su ihtiyaçlarını karşılamak için elverişli ve güvenli yerlere sürekli göç etmişlerdir.
- Göçebe yaşayan insanlar, barınmak ve korunmak için mağaralara yerleşmişlerdir. **Gaziantep'teki Şarklı Keper Mağarası**, avcı ve toplayıcı insanların yaşadığı dönemde kullanılmıştır.

- Mağarada yapılan bilimsel kazılarda çakmak taşından aletler bulunmuştur. Bu kalıntılara dayanarak **Şarklı Keper Mağarası'nın** MÖ 600000 yıllarında kullanıldığı düşünülmektedir.
- Ayrıca Anadolu'daki **Yarımburgaz (İstanbul), Beldibi ve Karain (Antalya)** gibi mağaralar bu dönemde insanlar tarafından kullanılmıştır.

GÖBEKLİTEPE

- **Göbeklitepe**; Şanlıurfa'nın 20 km kuzeydoğusundaki Örencik köyü yakınlarında, yaklaşık 300 m çapında, 15 m yüksekliğinde ve geniş görüş alanına hâkim bir konumda yer almaktadır.
- Günümüzden yaklaşık 12 bin yıl önce avcı ve toplayıcı yaşam tarzı süren insanlar tarafından inşa edilen Göbeklitepe, tarihte bilinen ilk inanç merkezi Göbeklitepe'den çıkarılan **aslan, boğa, tilki, turna, yılan, insan tasvirli** ve özel figürlerin olduğu dikili taşlar 4-6 m yüksekliğinde ve 10-14 ton ağırlığındadır.
- Bu dikilitaşlar, Göbeklitepe'nin yaklaşık 500 m kuzeyinde bulunan taş ocağından **"T" şekli** verilerek tek parça hâlinde tapınak alanına getirilmiştir.
- Göbeklitepe'de insanlar yaşam sürmemiştir. Başka yerlerde oturup Göbeklitepe'yi ziyaret için gelmişlerdir. Göbeklitepe'ye 50-200 km mesafede yaşayan insanlar, yılın belirli bir döneminde kısa süreli olarak buraya gelmiş, tapınma eylemi bitinceye kadar burada kalmış ve yaşadıkları yerlere dönmüşlerdir.
- Göbeklitepe'den 10 binin üzerinde öğütme taşı, çeşitli yabani tahıllar, birçok sebze ve meyve tohumu kalıntısı ile çok büyük kaplar çıkarılmıştır.
- Göbeklitepe'nin tepe oluşumunda tapınak katmanlarının yanı sıra doldurma toprak yığınları etkili olmuştur.
- Çemberimsi anıtsal yapılar, MÖ 8000 civarında bilinmeyen bir sebeple terk edilmiştir. Göbeklitepe'yi yapan insanlar; içinde her büyüklükte taş,

alet parçaları, hayvan kemikleri olan toprakla bu alanı doldurup bilinçli ve hızlı bir şekilde burayı kapatmışlardır.

- ❖ Anadolu'daki ilk yerleşim yerleri başta olmak üzere birçok tarihî mekân ve eser toprak altından gün yüzüne çıkarılmıştır.
- ❖ Tarihî yerlerde bilimsel kazılar yaparak, bu eserlerin zarar görmeden gün yüzüne çıkarılmasını sağlayan bilim dalına **arkeoloji** denir. Kazı konusunda uzmanlaşmış kişilere ise **arkeolog** denmektedir.

Höyük; tarih boyunca türlü nedenlerle yıkılan yerleşme bölgelerinde, yıkıntıların üst üste birikmesiyle oluşan ve çoğu kez içinde yapı kalıntılarının gömülü bulunduğu yapay tepedir.

- ❖ Ülkemizde birçok höyük bulunmaktadır. Bu höyüklerden bazıları UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne alınmıştır.

ÇAYÖNÜ

- Çayönü'nde yaşayan insanlar, ilk barınma alanlarını yuvarlak planlı basit kulübelere yapmışlardır.
- Doğal ve beşerî etkenlerden dolayı zamanla ızgara planlı, kanallı, taş döşemeli, hücre planlı ve geniş odalı yapılar gibi birbirinden farklı mimari tasarımda binalar inşa etmişlerdir.
- Hücre planlı yapılar evresinde bodrum katı gibi olan bu hücreleri kiler veya depo olarak kullanmışlardır.
- Asıl yaşam alanını bunun üzerine ikinci bir kat gibi yapmışlar ve bu kata dıştan bir taş merdivenle ulaşmışlardır. Üstü düz çatı ile örtülen yapıları kerpiçten yapmışlardır.
- Çayönü'nde yaşayan insanlar; yabani buğday, mercimek, çayır bezelyesi, baklagiller ve yağ yönünden zengin olan menengiç gibi ürünleri yetiştirmişlerdir.

- Yetiştirdikleri tarım ürünlerini hasat edebilmek için geyik gibi hayvanların boynuzlarından orak sapları yapmışlardır. Bir boynuz orağının sapında bitkisel liflerden örülmüş bir sargının izlerine rastlanılmıştır.
- Ayrıca yanmış taban parçalarının bazılarının üzerinde hasır izleri görülmüştür. Bu kalıntılar, Çayönü'nde yaşayan insanların bitkilerden yiyecek olarak yararlanmalarının yanı sıra lifli olanlarından çeşitli örgü örmeye kullandıklarını da göstermektedir.

ÇATALHÖYÜK

- Çatalhöyük'te yaşayan insanlar evlerini kerpiçten yapmışlardır. Birbiriyle iç içe olan bu evlerin arasında sokak yoktur ve insanlar çatıların üzerinde yürümüşlerdir.
- Evlerine çatılardaki deliklerden içeri uzanan tahta bir merdivenle girmişlerdir. Çatılardaki bu delikler hem pencere hem kapı hem de baca işlevi görmüştür.
- Odaların içinde masa, divan veya yatak olarak kullanılan, duvarların ön kısımlarında yüksekliği 10-30 cm arasında değişen toprak yükseltisi ve dörtgen ocak bulunmaktadır.
- Duvarlar sıvalıdır ve sıva üzeri beyaza boyandıktan sonra sarı, kırmızı ve siyah tonlarda resimler yapılmıştır.
- Bunların yanında rölyef (kabartma) hâlinde insan ve hayvan figürleri de görülmektedir.
- Çatalhöyük'te yaşayan insanlar; yabani buğday, ekmeklik buğday, arpa, baklagiller ve mercimek gibi ürünleri ekip, hasat ederek tarımsal üretim yapmışlardır.
- Sığırı evcilleştirmiş; koyun, keçi, yaban domuzu gibi hayvanlardan faydalanmış ve balıkçılık yapmışlardır.

HACILAR

- Hacılar'da savunma duvarları içinde kalan yerleşim yerlerinde çok sayıda çanak çömlek kalıntısına ulaşılmıştır.
- Küplerin içinde ve odaların tabanları üzerine dağılmış çok miktarda yanmış buğday ve arpa tohumu bulunmuştur.
- Buradaki insanlar köpeği evcilleştirmiş; sığır, koyun, keçi gibi hayvanlardan faydalanmışlardır.
- Hacılar'ın mimarisi kerpiçten yapılmış, küçük ve dörtgen odalardan Bu dönemde Anadolu'daki yerleşim yerlerinin temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır.
- Bunun dışında görülen geçim faaliyetleri aşağıdaki kaynaklarda verilmiştir oluşur.
- Kapı geçitlerinin olmayışı, evlere girişlerin damdan yapıldığını düşündürmektedir.
- Tek katlı evlerde oval ocaklar ve tahıl depolama yerleri bulunmaktadır. Hacılar mimarisi zamanla değişmiştir.
- Evler büyük, dörtgen planlı, taş temel üstüne kerpiçten yapılmış, birbirine yakın ve bazen de bitişik olarak yerleştirilmiştir.
- Önceleri kapı ve pencerelerin bulunmadığı evlere zaman içinde kapı girişleri ve aydınlatma amaçlı pencereler eklenmiştir.
- Hacılar'da yerleşme zamanla değişime uğramış, MÖ 3000 yıllarında bölgenin etrafı savunma duvarlarıyla çevrilmiş.
- Hacılar'da savunma duvarları içinde kalan yerleşim yerlerinde çok sayıda çanak çömlek kalıntısına ulaşılmıştır.
- Küplerin içinde ve odaların tabanları üzerine dağılmış çok miktarda yanmış buğday ve arpa tohumu bulunmuştur.
- Buradaki insanlar köpeği evcilleştirmiş; sığır, koyun, keçi gibi hayvanlardan faydalanmışlardır

- Bu dönemde Anadolu'daki yerleşim yerlerinin temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Bunun dışında görülen geçim faaliyetleri aşağıdaki kaynaklarda verilmiştir.

Çayönü

- ✓ Çayönü'nde obsidiyen (doğal cam), deniz kabuğu kalıntıları, işlenmiş ve işlenmemiş bakır külçeleri bulunmuştur.
- ✓ Bakır; önce ısıtılıp, dövülerek levha hâline getirilmiş; sonra bakırdan bız, iğne, boncuk gibi aletler elde edilmiştir

Çatakhöyük

- ✓ Çatalhöyük'te yaşayan insanlar, Hasan Dağı'ndan obsidiyen ve tuz yataklarından tuz çıkarmışlardır.
- ✓ Bunları hem kendi ihtiyaçları için kullanmışlar hem de satmışlardır.
- ✓ Çıkardıkları obsidiyen taşından ok ve mızrak uçları, ayna gibi eşyalar yapmışlardır.

Hacılar

- ✓ Hacılarda yaşayan insanlar çömlekçi atölyelerinde oval ağızlı kâseler, küre gövdeli çömlekler, iri vazolar, dikdörtgen çanaklar, küpler, testiler ve değişik kap formlarının yanısıra taş, kemik ve az sayıda bakır eşya da yapmışlardır
- ✓ Yerleşik yaşamın başlamasıyla küçük köy toplumlarını oluşturan insanlar arasında mesleğe dayanan iş bölümü başlamıştır.
- ✓ Çömlekçilik, madencilik, süs eşyası yapımı ve takıcılık gibi meslekler (zanaatkârlık) ortaya çıkmıştır. İnsanların tarım ve hayvancılık yaparak üretici konumuna gelmesi ürün fazlalığını ortaya çıkarmıştır.
- ✓ Ürün fazlalığı ise değiş tokuş sistemine dayanan ticareti beraberinde getirmiştir.
- ✓ Uzun mesafeli ticarete konu olan ilk mal, obsidiyendir.
- ✓ Özellikle İç Anadolu ile Doğu Akdeniz ve Güneydoğu Toroslar ile Mezopotamya arasında yoğun olarak obsidiyen ticareti yapılmıştır.
- ✓ Ayrıca bakır da bu dönemde kullanılmaya başlanmıştır

MEZOPOTAMYA VE ANADOLU MEDENİYETLERİNİN ORTAK KÜLTÜREL MİRASA KATKILARI

- Anadolu'nun güneyinde yer alan Fırat ve Dicle nehirleri arasında kalan bölgeye **Mezopotamya** denir.
- Uygun iklim koşullarına ve verimli topraklara sahip olan bu coğrafyaya "**Münbit Hilal**" denmiştir.
- Mezopotamya, tarih boyunca pek çok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. **Sümerler, Babilliler** ve **Asurlular** bu medeniyetlerden bazılarıdır.
- Bu medeniyetler; bilim, sanat, eğitim gibi alanlarda buluş, Matematik alanında önemli gelişmeler kaydeden

SÜMERLER

- Bilinen en eski Mezopotamya medeniyeti olan Sümerlerin (MÖ 4000-MÖ 2350) ülkesinde **Ur, Uruk, Lagaş** gibi önemli şehirler yer almıştır.
- "**Site**" adı verilen bu şehir devletlerini kendi kralları yönetmiş ve şehirlerin etrafı surlarla çevrilmiştir
- Mezopotamya'da ekonomik hayatın temeli tarımdır.
- Sümerler, kuraklık ihtimaline karşı ürünün depolanması ve dağıtılması amacıyla tapınaklarını depo olarak da kullanmışlardır.
- Bu ürünleri kayıt altına almak için kullanılan semboller sayesinde **çivi yazısını** icat etmişlerdir (MÖ 3200).
- Sümerler tarafından kullanılan çivi yazısı, dünya tarihindeki ilk yazı olarak bilinmektedir.
- Yazının icadı ile tarihî çağlar başlamıştır. Çivi yazılı kil tabletler de kitabın ilk örneklerini oluşturmuştur.
- Depo kaydında kullanılan çivi yazılı tabletler, alışverişlerinde makbuz işlevi de görmüştür.
- Çivi yazılı bu tabletler, ilerleyen zamanlarda birçok dinî ve edebî metni üzerinde taşıyan kitaplar hâline gelmiştir.
- Örneğin **Gılgamış Destanı**, kil tabletlere yazılmış edebî eserlerden biridir.
- **Kil tabletler**, ayrıca krallığa ait ferman, antlaşma veya kanunlar için de kullanılmıştır.

- Sümer Kralı **Urukagina'nın** MÖ 2375'te hazırlattığı kanunlar, tarihte bilinen **ilk yazılı kanunlar** olmuş ve tabletleri günümüze kadar ulaşmıştır. Bu tabletlerin bir kısmı Fransa'da bulunan **Louvre (Luva) Müzesinde** sergilenmektedir.
- **Tekerleğin** ilk olarak MÖ 5000'lerde Mezopotamya'da bulunduğu sanılmaktadır.
- Ancak o dönemde tekerleğin **seramik kap** yapmak için **seramikçi çarkı** olarak kullanıldığı kabul edilmektedir.
- Bilinen ilk tekerlek kalıntılarına **Ur** şehrinde rastlanmıştır.
- Sümerler, tekerleğin icadıyla arabalar yapmaya başlamış ve hayvanlarla çektikleri arabaları hem yük taşımada hem de savaş aracı olarak kullanmışlardır
- Sümerlerin şehir merkezlerinde "ziggurat" adı verilen yapılar bulunmaktadır.
- Genellikle yedi katlı olarak inşa edilen bu yapılar, birer tapınak olarak bilirse de farklı amaçlarla da kullanılmıştır.
- Zigguratların özellikleri ve kullanım amaçları aşağıdaki infografikte verilmiştir.
- **En üst katlar rasathane (gözlemevi)** olarak kullanılmıştır. Bu sayede Sümerli gök bilimciler takımyıldızın haritasını oluşturmuş, bazı gezegenleri belirlemişlerdir. Ayrıca Ay'ın hareketlerini gözlemleyip ay yılı esaslı takvimi yapmışlardır. Bu takvim, tarihte bilinen **ilk takvim** olmuştur. Bunun yanı sıra günlük zaman dilimlerini saniye, dakika ve saat olacak şekilde belirlemişlerdir.
- Sümerler, **altmışlık sayı sistemini** bulup kullanmışlardır. Bu dönemden günümüze kalan tabletlerde **tarihteki ilk çarpım işlemlerine** rastlanmıştır. **Üçgenin ve dikdörtgenin alanları, küpün hacmi ve bir çemberin 360 derece olduğu ilk kez Sümerler tarafından hesaplanmıştır.**
- **Orta katlarda yöneticiler, okul ve tapınak** yer almıştır. Kral, şehri buradan yönetmiştir. Eğitimde çivi yazılı kil tabletler kullandıkları için okullarına "**tablet evi**" demişlerdir. Böylece yazıyı icat etmekle kalmamış, yazının öğretilmesi ve yayılması için de çalışmışlardır.

- Zigguratlar aynı zamanda arşiv ve kütüphane işlevi de görmüştür. Halkın kültürel varlığını yansıtan en değerli metinler buralarda saklanmıştır. Kâtiplerin kopya ettiği eski eserler ve kitaplar ile zengin bir kütüphane oluşturulmuştur.
- Sümerler, **zigguratların alt katlarını kıtlık tehlikesine karşı tahıl ambarı** olarak kullanmışlardır. Buralarda tahılın yanı sıra zor zamanlarda kullanılmak üzere değerli madenler ve eşyalar da depolanmıştır.
- Tapınaklar, zor zamanlarda yoksullara ambarlarını açarak bir sosyal güvenlik hizmeti de sunmuştur.

BABİLLİLER

- Mezopotamya'da kurulan önemli medeniyetlerden biri de Babillilerdir.
- Babilliler, Sümerlerden farklı olarak tek merkezden yönetilmişlerdir.
- Devletin başkenti Babil'dir.
- Babilliler, zaman içinde sınırlarını genişleterek Mezopotamya dışındaki coğrafyalara da hâkim olmuşlardır.
- Babilliler, mimaride ileri gitmiş bir medeniyettir. Başkent Babil'de inşa edilen **Marduk Ziggurati**, **İştar Kapısı** ve dünyanın yedi harikasından biri kabul edilen **Babil Asma Bahçeleri**'ni yapmışlardır.
- Babillilerden günümüze ulaşan eserler, UNESCO tarafından Dünya Mirası Listesi'ne alınmıştır.
- Yunanlı bilim insanları matematik, geometri, astronomi bilgilerinin temelini **Marduk Ziggurati**'nda bulunan çivi yazılı tabletlerden almışlardır.
- Babil hükümdarlarından biri olan Hammurabi, toplumsal hayatı düzenlemek için "**Hammurabi Kanunları**" olarak bilinen yazılı kanunlar hazırlamıştır.
- Bu kanunlar, Sümer Kanunları'nın yeniden düzenlenmesi sonucunda "**kıyas esasına**" göre yapılmıştır.

ASURLULAR

- Mezopotamya, Mısır ve Anadolu'nun güneyine hâkim olan Asurluların (MÖ 2025-MÖ 612) başkenti Ninova'dır.
- Sanata önem veren Asurlular, saray ve tapınak duvarlarını av ve savaş tasvirleri ile süslemişlerdir.
- Ayrıca haberleşmeyi sağlamak için posta teşkilatı oluşturmuşlar ve su ihtiyaçlarını karşılamak için barajlar yapmışlardır.
- Ticarete gelişmiş bir medeniyet olan Asurlular, Anadolu'daki medeniyetlerle ticaret yaparak burada çok sayıda ticaret kolonisi kurmuşlardır.
- Asurlular, bu ticari faaliyetler ile çivi yazısını Anadolu'ya tanıtmışlardır.
- Anadolu'daki en önemli ticaret merkezi Kültepe (Kayseri) olmuştur. Asurlu tüccarlar, burada evleri ve dükkânları içine alan büyük bir karum (pazar yeri) kurmuşlardır.
- Kültepe'de yapılan kazılarda Asurlu tüccarların ticari yazışmalarını belgeleyen 20 binin üzerinde çivi yazılı tablet bulunmuştur.
- Bu tabletler, Anadolu'da bilinen ilk yazılı tablet örnekleridir.
- Dünyanın en eski kütüphanelerinden biri, MÖ 7. yüzyılda Asurların başkenti Ninova'da kurulan **Asurbanipal Kütüphanesi** olmuştur.
- Bilim ve kültüre önem veren **Asurbanipal**, binlerce eseri kurduğu bu kütüphanede toplamıştır.

ANADOLU MEDENİYETLERİ

- ❖ Anadolu Yarımadası, geçmişten günümüze önemini korumuş bir coğrafyadır.
- ❖ Anadolu'da tarih boyunca birçok medeniyet kurulmuştur. **Hititler, Lidyalılar ve İyonyalılar** bu medeniyetlerin ilk örneklerindendir.
- ❖ Bu medeniyetler, icatları ve eserleri ile ortak kültürel mirasa katkı sağlamışlardır.
- ❖ Mezopotamya medeniyetleri gibi bu medeniyetler de milattan önce kurulmuş ve varlıklarını bir süre devam ettirmişlerdir.
- ❖ Günümüzde ülkemiz topraklarının büyük bir kısmı Anadolu'da bulunmaktadır.

HİTİTLER

- Anadolu'daki ilk medeniyetlerden biri olan Hititlerin (MÖ 1650-MÖ 700) başkenti günümüzde Boğazköy (Çorum) yakınlarında bulunan Hattuşa'dır.
- Hititler, Anadolu'nun büyük bir kısmına hâkim olmuş; sınırlarını Mezopotamya'nın kuzeyi ve Suriye'ye kadar genişletmişlerdir. Hititlere ait en önemli bilgilere Hattuşa'daki kalıntılardan ulaşılmaktadır.
- Şehirdeki Aslanlı Kapı, Kral Kapı, Yazılıkaya Açık Hava Tapınağı gibi mimari eserler günümüze ulaşan önemli kalıntılar arasında yer almıştır.
- Hattuşa, 1986'da UNESCO tarafından Dünya Mirası Listesi'ne alınmıştır.
- Hattuşa'da yapılan kazılarda sayıları 30 bini bulan çivi yazılı tabletlerle ulaşılmıştır.
- Tarihî belge niteliğindeki bu tabletlerden Hititlerin yanı sıra diğer Anadolu medeniyetleri ve bazı Mezopotamya medeniyetlerine ait bilgilere de ulaşılmaktadır.
- Hattuşa'daki bu tabletler 2001'de UNESCO Dünya Belleği Listesi'ne dâhil edilmiştir.
- Hitit kralları, tanrılarına hesap vermek amacıyla anal (kral yıllıkları) adını verdikleri yıllıklar yazdırmıştır. Önemli olayların olduğu gibi yazıldığı anallar, tarafsız tarihçiliğin başlangıcı olarak kabul edilmektedir.
- Kraliçelerine "tavananna" adını veren Hititler, soylulardan oluşan bir "Pankuş Meclisi" kurmuşlardır.
- Hititler, diğer medeniyetlerle olan ilişkilerini ve imzaladıkları belgeleri kayıt altına almıştır.
- Kadeş Antlaşması da bu belgelerden biridir. Mısır ile Hititler arasında yapılan bu antlaşmanın bir nüshası Boğazköy kazılarında bulunmuş olup günümüzde İstanbul Arkeoloji Müzesinde sergilenmektedir .
- Kadeş Antlaşması, tarihteki ilk uluslararası barış antlaşması olarak kabul edilmektedir.
- Modern diplomasinin temeli olan antlaşmanın bir nüshası da günümüzde New York'taki Birleşmiş Milletler Binası'nda sergilenmektedir.

LİDYALILAR

- Lidyalılar, MÖ 680'de Gediz ve Büyük Menderes ırmakları arasında kurulmuştur. Günümüzde Manisa sınırları içinde bulunan Sardes, Lidyalıların başkentidir.
- Lidyalılar, konumu ve doğal zenginlikleri ile Anadolu'nun önemli medeniyetlerinden biri olmuştur.
- Daha çok ticaretle uğraşan bu medeniyet, Efes'ten başlayıp Mezopotamya'ya kadar uzanan Kral Yolu'nu kullanmıştır.
- Lidyalılar, sınırları içinde ticaret yapan tüccarların mallarını korumak için devlet güvencesi vermiştir.
- Böylece tarihte ilk kez sigortacılığı başlatmışlardır. Lidyalılar, parayı icat eden medeniyettir.
- Paranın icadı ile ticarete değiş tokuş usulü yerine daha çok parayı kullanan Lidyalılar, tarihte önemli bir yere sahiptir.

İYONYALILAR

- İyonyalılar, MÖ 1200'lü yıllarda Yunanistan'dan göç edenler tarafından kurulmuş bir medeniyettir.
- Sümerler gibi İyonyalılar da şehir devletleri hâlinde yaşamışlardır.
- Efes, Milet, Selçuk önemli şehirleri arasındadır. Deniz ticaretinde ileri giden İyonyalılar, Akdeniz ve Karadeniz'de koloniler kurmuşlardır
- İyonyalılar, bilim ve sanatta çok gelişip Anadolu'da kültür ve bir medeniyet merkezi hâline gelmişlerdir. Bu durumun oluşmasında İyonyalıların deniz ticareti ile uğraşıp birçok medeniyet ile etkileşim hâlinde olmaları ve bilimin zengin kişilerce desteklenmesi etkili olmuştur.
- İyonyalılarda birçok bilim insanı yetişmiştir. Bu bilim insanlarından Hipokrat (tıp), Herodot (tarih), Pisagor (matematik) ilk akla gelenlerdir. Artemis Tapınağı ve Efes Antik Kenti İyonyalılarından günümüze ulaşan en önemli eserlerdir.